

Irena Novak Popov ... in njeni izbranci

Narod pesnikov

Festival Pranger je nastal zaradi spoznanja o neslišnosti poezije in o nezadostnosti kritike le-te. Ker stanje stvari še ni preseženo, tudi letos objavljamo utemeljitve izbranih treh kritikov letošnjega festivala (Irene Novak Popov, Marka Golje in Andreja Hočvarja), ki so izbrali vsak svoje tri pesniške izbrance

IRENA NOVAK POPOV

Avtostereotip o narodu pesnikov je še kar ustrezna slika današnjega stanja glede količine, saj domala vsak dan izide nova zbirka (tri četrtine objavljenih je samozaložb!), bolj zapleteno pa je vrednotenje odličnosti, o kateri odločajo mnogi dejavniki literarnega sistema. Selekcija najboljših je nadvse kočljivo, subjektivno početje, saj se bralec lahko zanese le na neopredljiv občutek izzvanosti ali nagovorjenosti. Zanj je sicer mogoče v naslednjem, refleksivnem koraku iznajti utemeljitev, toda odločilen ostaja kot občutek: da se na določenih mestih ustaviš, zamisliš, nasmehneš, začudiš, tudi ko si isto pesem prebral že desetič.

Podobe in resnice mesta

Zbirka **Milana Jesiha** *Mesto sto* je nov dokaz jezikovnega mojstrstva: zrelosti, zgoščenosti, oblikovne gibkosti in kompleksnosti. Po fazi raziskovanja intertekstualnih odnosov med klasičnim in (post)modernističnim izrekanjem subjektivne resnice se pesnik tu loteva preigravanja fraz in ideologij politične, kulturniške, moralistične, filozofske, literarne in uradovalne govorice. Na takih ozadjih nastaja sporočilo o tujosti v svetu konvencionalnih vrednot, skeptisi do metafizične osmislitve bivanja, begotnosti in nezanesljivosti zaznav, iluzornosti in izvotljenosti pojmov sreča, ljubezen, lepota, resnica, moč, veličina. Besedila se začenjajo z gotovostjo, določenostjo, trdnostjo fizičnih prisotnosti in končujejo v gibanju, razblinjanju, prostorsko-časovni neodločenosti, drugi perspektivi, ki prvotno stanje spodmika in relativizira: "in dlje, kot kdor in kar beži pred sabo, / ko beg je lov, / ko kamor daleč je kamor domov/ v poza-bo." (str. 43). Naslovni prostorski topos nastaja z imenovanjem tipičnih prizorišč (trg s spomenikom, magistrat, park, kavarna, gostilna, najeta soba ipd.) in dogodkov (pohajkovanje, kramljanje). V galantnih družabnih obredih, rafiniranih kretanjah, dekoru je prepoznaven duh meščanstva, in isti sapi pa so v kultiviranost vnašeni karnevalski vidiki banalnosti, nesposobnosti, pritlehnosti, ki jih nosijo vulgarni in pogovorni izrazi. Jesihovo mesto naseljujejo množice samotnežev, ki živijo v sanjah, pričakovanjih in (literarnih) fikcijah. Vsi ponavljajo gesto vere in upanja: "za morji je morje, bolj morje od morij, / narisanih v poznane zemljevide." (str. 87) Čeprav

se želja ob izkušnji izkaže za privid, so močnejši od resničnosti prihodnost, blodnje in spomini. Spomin ni obnova slavne preteklosti, zagotovilo trajnosti, kajti čas v Jesihovi poeziji obstaja le kot sprememba, menjava situacij, stanj, perspektiv, vračanje istega. Linearni časovni potek se razpušča v trenutke, z gibljivo mislijo, vetrom ali stezo, ki vodi stran od središča, pa se mestne vedute odpirajo v barjansko in obmorsko pokrajino.

Tujost in videzi

V veliko celoto povezuje pesmi perspektiva obiskovalca, tujega popotnika, ki se je v mestu ustavljal le začasno, ga opazuje z distance, začudeno, brezbrizno ali nagajivo, in si pri tem svoje misli. Pesniško podoben variira temo razlikovanja med umišljenim in dejanskim. Mesta naj bi bila privlačna (zgodovinska jedra), v resnici pa so hrupna, prepolna, prozaična, nedoumljiva, varovana, pri čemer ni nobene razlike med domačim in tujim: "Povsod je tuje in doma najtujše." (str. 73). Mesto naj bi bilo prostor svobode, odprtosti, sobivanja, zaznamuje pa ga šovinisti, nestrpnosti, lažni varuhi, ki vidijo grožnje v priseljencih. V mestu morajo imeti vse reči določeno "mesto" in pomen, se podrediti družbenim normam ali izginiti kot nebodigatreba kamen sredi trga: "Naj gre v svoj rodni grob dno globočav" (str. 61) S humorim mešanjem diskurzov in perspektiv pesnik razgrajuje konture resničnosti: vse kar se zdi trdno in trajno je v resnici zaprt v togost zgradb, spomenikov, urbanega prostora in fiksirano v interpretacije, ki šele sopostavljene razkrivajo svojo naključnost in poljubnost.

Kje domuje sreča?

Peta zbirka večjezične in večkulturne pesnice **Cvetke Lipuš** *Obleganje sreče* predstavlja udomačevanje v novo kulturno okolje in jezik, zaradi katerih subjekt preverja individualno identiteto, (koroško, manjšinsko) iniciacijo. Zgradba ponazarja širjenje prostora: preraščanje izvornega družinskega, rodovnega in narodnega zavetja, vsakdanje poti skozi urbane pokrajine novega sveta in obisk eksotične Mehike. Pod tem poteka izris notranjih prostorov, emocij in razpoloženj, ki oblikujejo drugačne koncentrične kroge in omrežja: od otroških iger do erotičnega prebivanja, vračanja v prostor še "nenačete prihodnosti", preigravanja ljubezenskih situacij in združevanja nekoč polariziranih, sočasnih pesniških svetov Anne Ahmatove in Roberta Frosta. Že v domačijem ciklu *Rdeči sladkor* se izkaže, da so strahovi, konflikti, stiske, previdnost in pobezi izkušnja vseh prostorov in časov.

Razdalje in zaveze

Avtoričina poetika temelji na distanci, intenzivno dogajanje znotraj subjekta je prekrito z zunanjo nevznemirljivostjo, tesnoba občutja so obvladana tako, da se osamosvajajo od subjekta, naselijo v prostor in stvari, posplošijo z brezosebni glagoli ali personificirajo (Zgodba o premirju). Protiutež depersonalizaciji je telesno, čutno odzivanje na vtise, imaginarne anekdote in geste jezikov. Jezik je telo, pokrajina in bitje, oseba ne razvi-

ja le pragmatičnih in sporazumevalnih zmožnosti, ampak se z jezikom vrašča v realnost. Njena nova pripadnost je negotova, prehodna, ironično označena kot status lojalnega priseljenca, ki mu je dopuščeno govoriti svoje "nedeljsko narečje" ali molčati. Ameriške urbane podobe zarisujejo dolgočasno potrošništvo, anonimnost, brezosebnost. Rutinsko življenje spominja na potopljenost v akvarij, ulični prizori so univerzalni vzorci tujosti. Subjekt brez velikih pričakovanj in strasti ("pričakovanski hektraji so se skrčili na kvadratni čevlji", str. 21) se želi umiriti in prirasti, premagati strahove, samoto in praznino, sprejemati in biti sprejet, hkrati pa se boji životarjenja, v katerem bi se izsušila in otrdela. V kulturi mobilnosti, površnosti in brezbriznosti je malo možnosti za nove zaveze, dvomljivo je celo izražanje: "Kaj pa naj z besednimi pobliski v gluhomem ohišju" (str. 45). Želja Daj mi ime, Amerika! iz naslova zadnjega cikla je povezana z avtentičnostjo v umetnosti, vendar ima poezija minimalno družbeno vrednost pesmi se ponatiskujejo v časopisu, berejo pri zajtrku, srce je le "obrabljeno tkivo", ena od stvari, ki se "mečejo stran". Množenje jezikovnih domov in vpisano v jezik: starinska patina domačega, besedotvorne inovacije, heterogeni metaforični izrazi, ki konkretizirajo čustva (tehnika, astronomija, genetika), ki jih povezuje zadržujoča sintaksa in kompleksna besedilna zgradba. Bralčevo dožemanje je okušanje, težkanje in vizualiziranje fragmentov, ki se upirajo hitri integraciji. Trajanje pozornosti in premagovanje tujosti podpira samo močno osebno doživljanje. Kar se torej dogaja subjektu kot izkušnja realnosti,

Selekcija najboljših je nadvse kočljivo, subjektivno početje, saj se bralec lahko zanese le na neopredljiv občutek izzvanosti ali nagovorjenosti. Zanj je sicer mogoče v naslednjem, refleksivnem koraku iznajti utemeljitev, toda odločilen ostaja kot občutek

se bralcu dogaja kot podaljšana estetska percepcija.

Estetsko razkošje in skrita resnica telesa

Zbirka *Rumeno gori grm forzicij* **Veronike Dintinjana** prinaša svežo in hkrati zrelo poezijo, presojno in ganljivo zaradi neambiciozne drže in nenapihnjene človeške mere. Pesnica si za moto postavi načelo transparentnosti in naravnosti poezije v svet, ki bi lahko deloval kot protitartična gesta, vendar niso redka mesta problematizacije jezikovnih mej in umetniških učinkov. O neaivnosti priča odzivanje na prebrano poezijo, videne slike, poslušane skladbe, ne da bi avtorica s tem razkazovala intelektualno odličnost. Vse to je prej del prefinjene eksistencialne meditacije, povezanosti umetnosti in življenja, poklon čudežu bivanja. Na avtoričin zdravniški poklic nas opozarjajo strokovni izrazi s področja medicine ter mirno, trezno presojanje telesa, boleznih, staranja, umiranja in smrti (Pesem za izrabljen verz, Telo brez srca, Obisk krematorija). Kolektivno potlačena in z interesi zabrisana resnica je ranljivost in krhkost človeških teles, prehodnost življenja, lepota vsakega bitja, ne glede na njegovo telesno privlačnost. Smrt ne vodi v metafizično nadčutno presežnost, temveč ostaja najgloblja zavest o lastni končnosti in prav zato je življenju podeljena enkratna dragocenost. Davek sodobnemu nomadstvu so motivi s potovanj v očarljive tuje kraje (Toscano), toda kot tema je potovanje koncentrat minljivosti, soočanje z neznanim je odkrivanje sebe, v uživanje pa se zarezujejo neizpolnjena pričakovanja in bolečine (npr. smrt konja na dirki Palio v Sienni). Pesničin pogled sega pod naučene in konvencionalne pomene vidnega ali aranžiranega v zgodbe, ki jim smisel določa ideologija. Opaža namreč konkretne podrobnosti, reči, dogodke, osebe in bitja, ki izpadajo iz velikih zgodb, klišejev, retorike, izrabljenih verzov in jih zato ne doživljamo z osebno udeležbo. Samoanalitična strogost in duhoviti preskoki med realnim in imaginarnim opredeljujejo intimna doživlja, želje, razočaranja, strahove in vse, kar sramežljivo skrivamo. Zbirko uokvirjata začetek in konec intimne erotične zgodbe, vendar se eros univerzalizira v čustveno odprtost, tako kot se zemeljski pogled že na začetku odpre v vesolje in stanje na mestu poveže z gibanjem jate gosi na nebu. Pričakovanje trajanja ljubezni se izkaže za utvaro, toda spremenljivost ne izničuje pristnosti čustva: "To ne pomeni, da sem manj resnično ljubila." (str. 75) Ljubiti pomeni biti pozoren, skrben, občutljiv, se dotikati drugega, ga čutiti v vonju cvetov in ne popustiti pohlepni želji, strahu pred izgubo, obupu, neizbežni samoti in razdalji. Ob temi ljubezni je čutiti polemiko s ponujenimi nadomestki: "Tri ni v izjemnosti, bolj enostavno je: biti nenadomestljiv za nekoga." (str. 77). Čustvo je dragocenejšje od intelektualne vednosti, globlje seže v bistvo življenja, morda je celo edini način občevanja z neznanim in skrivnostnim drugim, v katerem se vzpostavlja tako identiteta jaza kot občutek resničnosti življenja: "Naravnost srca je vse kar premoremo." (str. 50).

Pojoče pismenke

V Rusiji, v mestu Tver in okolici je bil prejšnji teden 1. Puškinov festival slovenske poezije "Pojoče pismenke".

Pobudnik in duša festivala je **Sergej Glovjuk**, sicer urednik obsežne, dolgotrajne zbirke dvojezičnih antologij slovenskih poezij "Iz veka v vek", v kateri je lani izšla tudi zajetna knjiga slovenske poezije.

Na povabilo prirediteljev sta se prireditve iz Slovenije udeležila pesnika **Boris A. Novak** in **Milan Jesih**, večkrat sta s prevajalko **Žano Perkovsko** brala pesmi, slednji tudi svoje prevode iz Puškina, in se na tverski univerzi srečala s študenti in predavatelji filološke fakultete. Pot sta jima omogočili moskovski predstavništvi Iskratela in Nove ljubljanske banke. **(kr)**

Berlinski mednarodni literarni festival bo odprla Arundhati Roy

V Berlinu bo med 9. in 19. septembrom potekal veliki Berlinski mednarodni literarni festival, ki ga bo letos odprla indijska pisateljica Arundhati Roy, avtorica uspešnice *Bog malih stvar*. Kot so v ponedeljek napovedali organizatorji festivala, bo letos v središču zanimanja literatura iz arabskega sveta.

Po poročanju nemške tiskovne agencije dpa na festivalu, ki sodi med največje literarne dogodke v Nemčiji, pričakujejo 140 pisateljev iz 50 držav, med njimi bodo tudi Monica Ali, izvorno iz Bangladeša, Youssef Ziedan iz Egipta in Rašid Boujedra iz Alžirije.

Prvi festival je leta 2001 obiskalo 6000 ljubiteljev literature, v zadnjih letih pa se je številka dvignila na 30.000. Doslej so se festivala udeležili nekateri zelo priznani literati, denimo Peter Esterhazy, Jonathan Franzen, Imre Kertész, Gore Vidal in Christa Wolf. **(sta)**

Pri Celjski Mohorjevi antična tragedija in dva romana

Pri Celjski Mohorjevi družbi so izdali tri literarna dela: Ajshilovo tragedijo *Pribežnice* v prevodu Braneta Senegačnika, roman Johna Steinbecka *Neznemu Bogu*, ki ga je poslovenila Danica Čerče, ter roman ukrajinskega avtorja Sergeja Lentza Vladimira Rubajeva, ki ga je prevedel Vital Klabus.

Ajshilova tragedija *Pribežnice* je izšla v zbirki *Neminljivi*. Gre za 12. knjigo zbirke, v kateri Celjska Mohorjeva izdaja dela svetovno znanih dramatikov. Knjige poleg prevoda besedila vsebujejo še nekaj strokovnih razprav, ki povezujejo besedilo z uprizoritvijo, prikažejo pa tudi prisotnost in sprejetost avtorja v slovenskem prostoru, je na današnji predstavitvi pojasnil direktor založbe Jože Faganel.

Tragedija *Pribežnice* je klasično, kanonizirano besedilo Ajshila, ki velja za utemeljitelja tragedije, je dejal prevajalec dela Senegačnik, ki je h knjigi napisal tudi opombe, komentar in spremno besedo. Poleg tega, da je bil Ajshil prvi, ki je na oder postavil dva igralca in je tako avtor odrskega dialoga, kar je "srce celotne dramatike", je znan tudi po izjemnem pesniškem slogu, je poudaril Senegačnik.

Pesniški slog je bil izjemen tako v antičnih časih kot danes. "S svojo inovativno, drzno, mračno metaforiko je osupljiv tudi za današnjega bralca," je prepričan Senegačnik, ki meni, da bi ga lahko primerjali z modernističnimi pesniki 20. stoletja.

Prevajalka Steinbeckovega romana *Neznemu Bogu* je spomnila, da imamo od ameriškega Nobelovega nagrajenca, avtorja 17 romanov, v slovenščino prevedenih precej romanov, denimo Polentarsko polico, *Negotove bitke*, roman Grozdi jeze ter *Vzhodno od raja*. Slednji obstaja v kar osmih slovenskih prevodnih različicah.

Za roman, za katerega je Steinbeck po besedah prevajalke več njegovih del potreboval kar pet let, se je odločila predvsem zaradi čudovitih opisov kalifornijske pokrajine. Kot je dejala, gre za neverjetne opise narave, vremena in naravnih nesreč, kot je suša. **(sta)**